นิพนธ์ต้นฉบับ

ความตรงและความเชื่อมั่นของแบบประเมินพลังใจฉบับ 3 ข้อ

วันรับ : 19 กันยายน 2565
วันแก้ไข : 25 พฤศจิกายน 2565
วันตอบรับ : 28 พฤศจิกายน 2565

เทอดศักดิ์ เดชคง, พ.บ., พาสนา คุณาธิวัฒน์, ศศ.ม.,
ธิดารัตน์ ทิพโชติ, ส.ม., ภพธร วุฒิหาร, ว.ม.
สำนักวิชาการสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ : เพื่อพัฒนาและศึกษาค่าความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของแบบประเมินพลังใจฉบับ 3 ข้อ

วิธีการ : ใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากการสำรวจแบบเร่งด่วนในพื้นที่เจาะจง พ.ศ. 2564 ในกลุ่มตัวอย่างอายุ 18 ปีขึ้นไป 3,060 คน ศึกษาคุณสมบัติของแบบประเมินพลังใจฉบับ 6 ข้อ เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกซ้ำโดยการทดสอบสถิติ t-test ระหว่างกลุ่มคะแนนสูงและคะแนนต่ำ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน จากนั้นคัดเลือกข้อคำถาม 3 ข้อที่เป็นตัวแทนองค์ประกอบพลังใจ 3 ด้าน (พลังอึด พลังฮึด และพลังสู้) โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน และค่าความสัมพันธ์ระหว่างรายข้อด้วยวิธีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และทดสอบความสอดคล้องระหว่างแบบประเมินฉบับ 6 ข้อ และ 3 ข้อด้วยวิธีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

ผล : แบบประเมินพลังใจฉบับ 6 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .873 - .918 พบความแตกต่างระหว่างกลุ่มคะแนนสูงและต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกข้อคำถาม โดยมีความสัมพันธ์ระหว่างข้อ .629 - .871 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ .950 และรายองค์ประกอบ .915 - .931 การทดสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นพบว่า ข้อคำถามที่ 2, 3 และ 6 สามารถเป็นตัวแทนการถามในด้านพลังอึด พลังฮึด และพลังสู้ได้ตามลำดับ โดยทำให้แบบประเมินพลังใจฉบับ 3 ข้อมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ .910 ความสัมพันธ์ระหว่างข้อ .767 - .777 และสอดคล้องกับฉบับ 6 ข้อในทุกองค์ประกอบ โดยมีค่าระหว่าง .960 - .966

สรุป : แบบประเมินพลังใจ ฉบับ 3 ข้อ มีค่าความเที่ยงและความเชื่อมั่นเหมาะสมในการประเมินพลังใจสำหรับประชากรทั่วไปและการคัดกรองเพื่อให้ความช่วยเหลือในการเสริมสร้างพลังใจเพื่อลดความเสี่ยงของปัญหาสุขภาพจิต

คำสำคัญ : ความเชื่อมั่น, ความเที่ยงตรง, แบบประเมินพลังใจฉบับ 3 ข้อ

ติดต่อผู้นิพนธ์ : เทอดศักดิ์ เดชคง; e-mail: drterd@yahoo.com

Original articles

Reliability and validity of resilience inventory 3-item version

Received : 19 September 2022
Revised : 25 November 2022
Accepted : 28 November 2022

Terdsak Detkong, M.D., Passana Gunadhivadhana, M.A.,
Thidarat Tipchot, M.P.H., Phopthorn Wuttiharn, M.A.
Bureau of Mental Health Academic Affairs, Department of Mental Health

Abstract

Objective: To develop and assess the validity and reliability of the 3-item version of the resilience inventory.

Methods: Data from the rapid emergency response survey (sentinel surveillance) 2021 among 3,060 Thai aged 18 years and over was used. The psychometric properties of the 6-item version of the resilience inventory were reanalyzed by using the t-test, item-total correlation, and Cronbach's Alpha coefficient. The Pearson correlation coefficient and IOC method were used to select three items from three resilience domains (strength, strong, and struggle). The agreement between the 3-item and 6-item versions of the resilience inventory was then tested.

Results: The corrected item-total correlation of the 6-item version was between .873 - .918. There was a statistically significant difference ($p < .01$) between higher and lower total score groups for every item, with the inter-item correlation between .629 - .871. The total and subscale Cronbach's Alpha coefficients of the 6-item version were .950 and between .915 -.931, respectively. Three items (item 2, 3, and 6) were selected, yielding the total Cronbach's Alpha of .910 and the inter-item correlation between .767 - .777. The agreement of resilience domains between the 3-item and 6-item versions were between .960 - .966.

Conclusion: The 3-item resilience inventory showed adequate validity and reliability. The inventory can be used to evaluate resilience and prevent mental health problems among the Thai population.

Keywords: reliability, resilience inventory three items version, validity

Corresponding author: Terdsak Detkong; e-mail: drterd@yahoo.com

ความรู้เดิม : แบบประเมินพลังใจที่ผ่านมา ทั้งฉบับ 20 ข้อ และ 6 ข้อ ไม่สะดวกต่อการนำไปใช้ในสถานการณ์เร่งด่วนหรือวิกฤตที่ต้องมีการประเมินได้อย่างรวดเร็ว
ความรู้ใหม่ : แบบประเมินพลังใจฉบับ 3 ข้อ มีค่าความเที่ยงและความเชื่อมั่นในระดับดี มีความเหมาะสมในการใช้ประเมินพลังใจสำหรับประชากรทั่วไป
ประโยชน์ที่จะนำไปใช้ : เพื่อประเมินพลังใจของประชาชนได้อย่างรวดเร็วและมีคุณภาพ และเป็นข้อมูลในการวางแผนเพื่อลดความเสี่ยงในการเกิดปัญหาสุขภาพจิตต่อไป

บทนำ

ประเทศไทยเผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา แม้ว่าการดำเนินการในสถานการณ์ในปัจจุบันจะทำให้การแพร่ระบาดของโรคลดลงและสามารถลดความเสี่ยงต่อการเสียชีวิตได้ แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การดำเนินชีวิตประจำวัน ตลอดจนความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาด้านสุขภาพจิตก็ยังรุนแรงและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะความเครียด ภาวะหมดไฟ ซึมเศร้า และฆ่าตัวตาย การประเมินปัญหาสุขภาพจิตจากการสำรวจ mental health check in ระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงธันวาคม พ.ศ. 2564 พบว่า ความชุกของปัญหาสุขภาพจิตทั้ง 4 ด้านสูงขึ้นอย่างชัดเจน โดยความเครียดเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 1.44 เป็น 5.09 เสี่ยงซึมเศร้าจากร้อยละ 2.36 เป็น 5.81 เสี่ยงฆ่าตัวตายจากร้อยละ 0.72 เป็น 2.60 และภาวะหมดไฟจากร้อยละ 3.03 เป็น 3.58[1]

กรมสุขภาพจิตจึงเตรียมความพร้อมระบบการจัดการภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุข โดยดำเนินการภายใต้ศูนย์ปฏิบัติการตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางด้านสาธารณสุข (emergency operation center; EOC) และระบบบัญชาการเหตุการณ์ (incidence command system; ICS) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการประจำศูนย์บัญชาการเหตุการณ์ภาววิกฤตทางสุขภาพจิต โดยมีกลุ่มภารกิจตระหนักรู้สถานการณ์ (situation awareness team; SAT) ที่มีบทบาทด้านการติดตามเฝ้าระวัง ประเมินสถานการณ์และความเสี่ยงของเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ด้านสาธารณสุขที่เกิดขึ้นทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงกำหนดทางเลือกในการตอบโต้ภาวะวิกฤตสุขภาพจิต เพื่อการรับมือให้ทันต่อสถานการณ์ด้านสุขภาพจิตที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต โดยเน้นการเฝ้าระวังเชิงรุก โดยมีการสำรวจปัญหาสุขภาพจิตแบบเร่งด่วนในพื้นที่เจาะจง (rapid emergency response survey: sentinel surveillance) ในกลุ่มประชาชนอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ในเขตสุขภาพที่ 1 - 13 เพื่อประเมินปัญหาสุขภาพจิต รวมทั้งการประเมินพลังใจ ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการลดการเกิดปัญหาสุขภาพจิตและเพื่อเป็นข้อมูลในการพยากรณ์ปัญหาสุขภาพจิตที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

พลังใจ หรือ ความยืดหยุ่นทางจิตใจ (resilience) หมายถึง ความสามารถทางอารมณ์และจิตใจของบุคคลที่สามารถยืดหยุ่น ปรับตัว และฟื้นฟูสภาพอารมณ์และจิตใจได้อย่างรวดเร็ว ภายหลังเหตุการณ์วิกฤตหรือสถานการณ์ที่ยากลำบาก เป็นคุณสมบัติเฉพาะตัวของบุคคลที่สามารถรับมือกับเหตุการณ์ไม่คาดฝัน พลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส ผ่านพ้นปัญหาอุปสรรคไปได้โดยไม่จมอยู่กับความทุกข์ และดำเนินชีวิตต่อไป[2] อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบของพลังใจมีความแตกต่างต่างกันไปตามแต่ละแนวคิด[3-11] โดย Grotberg[3-6] ศึกษาคุณลักษณะของพลังใจในเด็กจำนวน 589 คนจาก 14 ประเทศ จากวิธีการที่พ่อแม่สร้างเสริมพลังใจให้กับเด็ก พบว่า ความเข้มแข็งทางใจมีลักษณะสำคัญ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) สิ่งที่ฉันเป็น (I am) คือ พลังภายในของแต่ละบุคคล หรือปัจจัยที่อยู่ภายในบุคคล เป็นความเข้มแข็งภายในของแต่ละบุคคล (inner strengths) ที่ทำให้สามารถต่อสู้กับสถานการณ์ทุกข์ยากลำบากได้ มีลักษณะความรู้สึก ทัศนคติ และความเชื่อภายในตนเอง 2) สิ่งที่ฉันทำได้ (I can) คือ การมีทักษะต่าง ๆ ทางสังคมซึ่งมาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล เป็นความสามารถภายในของบุคคลในการจัดการแก้ปัญหา เผชิญปัญหา หรือทักษะในการแก้ปัญหา และ

การเผชิญกับความเครียด โดยส่งเสริมทักษะทางสังคมซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (interpersonal and problem solving skills) ถือเป็นองค์ประกอบด้านปัจจัยภายนอก (external factors) และ 3) สิ่งที่ฉันมี (I have) เป็นสิ่งที่บุคคลรับรู้ถึงแหล่งประโยชน์ แหล่งสนับสนุนจากภายนอก และสัมพันธภาพที่ดี เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ

การสำรวจแบบเร่งด่วนในพื้นที่เจาะจง พ.ศ. 2564 มีการประเมินพลังใจโดยอิงจากแบบประเมินความเข้มแข็งทางใจ ซึ่งพัฒนาโดยกรมสุขภาพจิตกระทรวงสาธารณสุข ในปี พ.ศ. 2550 อิงจากองค์ประกอบพลังใจของ Grotberg[3-6] จำนวน 20 ข้อ แต่ละข้อเป็นมาตรวัดที่มีตั้งแต่ 1 - 4 คะแนน[12] และมีค่าความเที่ยง 0.749 โดยมีการใช้แบบประเมินนี้ในการสำรวจต่าง ๆ ที่มีการประเมินความเข้มแข็งทางใจ (resilience quotient) ร่วมด้วย[13] ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2563 กรมสุขภาพจิต โดยคณะกรรมการตามศูนย์บัญชาการเหตุการณ์ภาวะวิกฤตทางสุขภาพจิต ได้มอบหมายให้คณะทำงานคัดเลือกและปรับปรุงข้อคำถามตามโครงสร้างพลังใจทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพลังอึด พลังฮึด และพลังสู้ เพื่อความสะดวกรวดเร็วต่อการประเมินปัญหาสุขภาพจิตของประชาชนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อย่างเร่งด่วน โดยเริ่มจาก 1) ศึกษาแบบประเมินความเข้มแข็งทางใจ ฉบับ 20 ข้อ ของกรมสุขภาพจิต[12] ซึ่งแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพลังอึด พลังฮึด และพลังสู้ 2) หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคทั้งฉบับและรายด้าน 3) นำคะแนนการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) และ 4) นำผลการวิเคราะห์และความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญมาใช้ในการคัดเลือกข้อคำถามที่สามารถเป็นตัวแทนของการประเมินจำนวน 6 ข้อ ที่มีองค์ประกอบด้านพลังอึด พลังฮึด และพลังสู้ ด้านละ 2 ข้อ โดยมีการแปลงเป็นแบบออนไลน์และนำไปทดลองใช้กับคนไทยอายุ 18 ปีขึ้นไปเพื่อทดสอบความเข้าใจทางภาษาและความสะดวกก่อนนำไปใช้ในการสำรวจดังกล่าว[14,15]

อย่างไรก็ตาม การประเมินพลังใจร่วมกับปัญหาสุขภาพจิตอื่น ๆ ที่มีข้อคำถามจำนวนมากนั้นอาจไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่จำเป็นและเร่งด่วน จำเป็นต้องมีการพัฒนาปรับปรุงข้อคำถามให้มีจำนวนข้อที่น้อย แต่ยังคงประสิทธิภาพในการระบุสถานะสุขภาพจิตด้านต่าง ๆ ของกลุ่มเป้าหมาย อันนำไปสู่การวางแผนการรับมือกับปัญหาสุขภาพจิตต่อไป การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและศึกษาค่าความเที่ยงตรง (validity) และความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบประเมินพลังใจฉบับ 3 ข้อ

วิธีการ

การวิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ย้อนหลัง จากการสำรวจแบบเร่งด่วนในพื้นที่เจาะจง ระหว่างวันที่ 20 - 28 เมษายน 2564 ในประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปที่อาศัยในชุมชนเป้าหมายหรือในพื้นที่ที่สุ่มได้ ตามเขตสุขภาพที่ 1 - 13 จำนวน 6,113 คน กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเลขลำดับการตอบลงท้ายเป็นเลขคู่ คือเลข 0, 2, 4, 6, และ 8 และมีข้อมูลการตอบแบบประเมินครบถ้วน จำนวน 3,060 คน นำข้อมูลมาทดสอบคุณภาพแบบประเมินพลังใจ โดยทดสอบคุณภาพความเที่ยงตรง (validity) และความเชื่อมั่น (reliability) และค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of item objective congruence; IOC) การศึกษานี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนด้านสุขภาพจิตและจิตเวช กรมสุขภาพจิต เลขที่ DMH.IRB.COA 001/2565 วันที่ 4 ธันวาคม 2564

การพัฒนาแบบประเมินพลังใจฉบับ 3 ข้อในครั้งนี้เป็นการคัดเลือกข้อคำถามโดยศึกษาคุณภาพของแบบประเมินพลังใจฉบับ 6 ข้อของกรมสุขภาพจิตจากการสำรวจแบบเร่งด่วนในพื้นที่เจาะจง[15] ซึ่งแบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) กับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ และกลุ่มอาชีพ และ 2) ระดับพลังใจ โดยนำผลการประเมินพลังใจฉบับ 6 ข้อมาแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มคะแนนสูงกับกลุ่มคะแนนต่ำ โดยใช้เกณฑ์การประเมินคะแนนแบบอิงกลุ่ม เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกทั้งฉบับและรายด้านโดยใช้เทคนิคร้อยละ 30 ของกลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนสูงที่สุดและต่ำที่สุด กลุ่มละ

918 คน รวม 1,836 คน และทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มคะแนนสูงกับกลุ่มคะแนนต่ำด้วยสถิติ t-test

จากนั้นคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) ของขอคำถามในแบบประเมินพลังใจฉบับ 6 ข้อ ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ได้แก่ นายแพทย์ทรงคุณวุฒิด้านสุขภาพจิตและจิตเวชและผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาแบบประเมินด้านสุขภาพจิต 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและระบาดวิทยา 1 คน และนักจิตวิทยาคลินิกและนักวิชาการสาธารณสุขที่มีความเชี่ยวชาญด้านเนื้อหาการประเมินสุขภาพจิต 2 คน และหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคทั้งฉบับและรายด้านและความสัมพันธ์ระหว่างรายข้อ (inter-item correlation) ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson correlation coefficient) เพื่อใช้ในการพิจารณาคัดเลือกข้อคำถามจำนวน 3 ข้อจากองค์ประกอบด้านพลังอึด พลังฮึด และพลังสู้ ด้านละ 1 ข้อ โดยพิจารณาจากข้อคำถามที่มีค่า IOC ผ่านเกณฑ์ (0.6 ขึ้นไป) และเป็น 3 ข้อที่มีความสัมพันธ์ระหว่างรายข้อสูงสุด เมื่อได้ข้อคำถามจำนวน 3 ข้อ แล้วจึงทดสอบความสอดคล้อง (agreement) ระหว่างแบบประเมินพลังใจฉบับ 3 ข้อกับฉบับ 6 ข้อด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยใช้หลักการวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ[16,17] และใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) วิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างด้วยสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ในการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปอร์เซ็นต์ไทล์ 2) หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามรายข้อกับวัตถุประสงค์ (IOC) 3) ทดสอบค่าความเที่ยงตรง (validity) โดยตรวจสอบความตรงตามสภาพจากการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และ 4) ทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) โดยวัดความสอดคล้องภายใน (internal consistency) จากการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค

ผล

กลุ่มตัวอย่าง 3,060 คน เป็นเพศชาย 968 คน (ร้อยละ 31.6) เพศหญิง 2,092 คน (ร้อยละ 68.4) อายุเฉลี่ย 45.58 ปี ประกอบอาชีพอยู่ในกลุ่มอาชีพอิสระมากที่สุด 821 คน (ร้อยละ 26.8) แสดงดังตารางที่ 1

การประเมินคุณสมบัติของแบบประเมินพลังใจฉบับ 6 ข้อพบว่า ข้อคำถามทั้ง 6 ข้อมีค่าอำนาจจำแนกด้วยค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (corrected item-total correlation) อยู่ระหว่าง .873 - .918 การทดสอบค่าที (t-test) ระหว่างคะแนนกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกข้อคำถาม มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ .950 ค่าความเชื่อมั่นด้านพลังอึด .915 ด้านพลังฮึด .919 และด้านพลังสู้ .931 ค่าความสัมพันธ์ระหว่างรายข้อ .642 - .871 โดยข้อ 1 กับ 2 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .842 ข้อ 3 กับ 4 มีค่า .851 และข้อ 5 กับ 6 มีค่า .871 ค่า IOC ของข้อคำถามที่ผ่านเกณฑ์อยู่ระหว่าง 0.6 - 1.0 มีจำนวน 5 ข้อ ได้แก่ ข้อ 3 มีค่า IOC เท่ากับ 1.0 ข้อ 2 และ 5 เท่ากับ 0.8 ข้อ 4 และ 6 เท่ากับ 0.6 (ตารางที่ 2)

การทดสอบความสอดคล้องของข้อคำถาม 3 ข้อจาก 6 ข้อ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประกอบการพิจารณาคัดเลือกข้อถาม 3 ข้อ จากแบบประเมินพลังใจ ฉบับ 6 ข้อ โดยยึดหลักความครบถ้วนขององค์ประกอบครบทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพลังอึด พลังฮึด และพลังสู้ ด้วยการทดสอบหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรายข้อด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคที่สูงสุดของการรวม 3 ข้อ คือ ข้อ 2, 3 และ 6 เท่ากับ .910 และมีค่าความสัมพันธ์ระหว่างรายข้อ ระหว่าง .767 - .777 ซึ่งเป็นค่าความสอดคล้องภายในเริ่มต้นที่มากที่สุดในการเปรียบเทียบแบบ 3 ข้อ โดยข้อคำถามที่ 2 กับข้อที่ 6 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สอดคล้องกันสูงที่สุด มีค่า .777 รองลงมาคือข้อคำถามที่ 3 กับข้อที่ 6 มีค่า .771 และข้อคำถามที่ 2 กับข้อที่ 3 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ มีค่า .767 แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (n = 3,060)

	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	968	31.6
หญิง	2,092	68.4
อายุ		
น้อยกว่า 31 ปี	738	24.1
31 - 45 ปี	726	23.7
46 - 60 ปี	941	30.8
61 ปีขึ้นไป	655	21.4
อายุเฉลี่ย (SD)	45.58 (16.2)	
กลุ่มอาชีพ		
เกษตรกรรม	656	21.4
อาชีพอิสระ	821	26.8
อาชีพรับเงินรายเดือน	796	26.0
ผู้ไม่ได้ประกอบอาชีพ	752	24.6
อื่น ๆ	35	1.1

ตารางที่ 2 ข้อคำถามของแบบประเมินพลังใจฉบับ 6 ข้อและค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

ข้อ	ข้อคำถามจากแบบประเมินพลังใจฉบับ 6 ข้อ	ค่า IOC	ความหมาย	ระดับคะแนน
1	(อึด) ฉันเอาชนะอุปสรรปัญหาต่างๆ ในชีวิตได้	0.4	ไม่ผ่าน	ควรปรับปรุง
2	(อึด) ความยากลำบากทำให้ฉันแกร่งขึ้น	0.8	ผ่าน	ดี
3	(ฮึด) ฉันมีกำลังใจและได้รับการสนับสนุนจากคนรอบข้าง	1.0	ผ่าน	ดีมาก
4	(ฮึด) ฉันมีครอบครัวและคนใกล้ชิดเป็นกำลังใจ	0.6	ผ่าน	พอใช้
5	(สู้) ฉันจัดการกับปัญหาและความเครียดของตนเองได้	0.8	ผ่าน	ดี
6	(สู้) การแก้ไขปัญหาทำให้ฉันมีประสบการณ์มากขึ้น	0.6	ผ่าน	พอใช้

ค่าความสอดคล้อง (agreement) ระหว่างแบบประเมินพลังใจฉบับ 6 ข้อ และ 3 ข้อ โดยแบบประเมินฉบับ 6 ข้อ แบ่งพลังใจออกเป็น 3 ด้าน ด้านละ 2 ข้อ ได้แก่ พลังอึดข้อ 1 และ 2 พลังฮึดข้อ 3 และ 4 และพลังสู้ข้อ 5 และ 6 และแบบประเมินฉบับ 3 ข้อประกอบด้วย พลังอึดข้อ 2 พลังฮึดข้อ 3 และพลังสู้ข้อ 6 พบว่า ข้อ 2 มีค่าความสอดคล้อง .960 จึงสามารถเป็นตัวแทนของข้อคำถามด้านพลังอึดได้ ข้อ 3 มีค่าความสอดคล้อง .962 จึงสามารถเป็นตัวแทนของข้อคำถามด้านพลังฮึดได้ และข้อ 6 มีค่าความสอดคล้อง .966 จึงสามารถเป็นตัวแทนของข้อคำถามด้านพลังสู้ได้ ดังนั้นการพัฒนาแบบประเมินพลังใจฉบับ 3 ข้อ จึงได้ข้อคำถามที่มาจากข้อ 2 คือ “การเอาชนะอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตได้” ข้อ 3 คือ “มีกำลังใจและได้รับการสนับสนุนจากคนรอบข้าง” และข้อ 6 คือ “การจัดการกับปัญหาและความเครียดของตนเองได้” แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's alpha) และความสัมพันธ์ระหว่างรายข้อ จำแนกตามข้อคำถามที่คัดเลือกและทั้งฉบับ (n = 3,060)

ข้อคำถามจากแบบประเมินพลังใจ ฉบับ 6 ข้อ	mean	SD	Cronbach's alpha	inter item correlation
ข้อ 1, 3 และ 5	23.03	4.923	.891	.721 - .754
ข้อ 1, 3 และ 6	24.12	4.903	.896	.721 - .730
ข้อ 1, 4 และ 5	24.33	4.863	.879	.642 - .765
ข้อ 1, 4 และ 6	24.42	4.842	.883	.642 - .783
ข้อ 2, 3 และ 5	24.16	4.960	.901	.739 - .767
ข้อ 2, 3 และ 6	24.24	4.959	.910	.767 – 777
ข้อ 2, 4 และ 5	24.45	4.902	.891	.692 - .765
ข้อ 2, 4 และ 6	24.54	4.900	.900	.692 - .783
รวมข้อ 1 - 6	48.57	9.668	.950	.642 - .871

ตารางที่ 4 ความสอดคล้อง (agreement) ระหว่างแบบประเมินพลังใจ ฉบับ 6 ข้อ และ 3 ข้อ

แบบประเมินพลังใจ ฉบับ 6 ข้อ		ข้อ 2	ข้อ 3	ข้อ 6	แบบประเมินพลังใจ ฉบับ 3 ข้อ (ข้อ 2, 3 และ 6)
ด้านพลังอึด	Pearson correlation	.960	.775	.785	.914
ข้อ 1 และ 2	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000
ด้านพลังฮึด	Pearson correlation	.758	.962	.808	.916
ข้อ 3 และ 4	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000
ด้านพลังสู้	Pearson correlation	.784	.788	.966	.916
ข้อ 5 และ 6	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000
รวม	Pearson correlation	.898	.906	.917	.985
(ข้อ 1 - 6)	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000
	n	**3,060**	**3,060**	**3,060**	**3,060**

วิจารณ์

แบบประเมินความเข้มแข็งทางใจฉบับ 20 ข้อ ที่พัฒนาขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 มีข้อจำกัดในการนำไปใช้ เช่น มักไม่ถูกนำมาใช้รวมกับการประเมินสุขภาพจิตด้านอื่น ๆ ทั้งที่พลังใจเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถพยากรณ์ปัญหาด้านสุขภาพจิตได้ ดังการศึกษาของ Killgore และคณะ[18] ที่พบว่าการประเมินพลังใจในสถานการณ์โควิด 19 สามารถพยากรณ์ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นต่อสุขภาพจิตได้ รวมทั้งสามารถประเมินเพื่อหาแนวทางการป้องกันปัญหาสุขภาพจิตในอนาคตได้เช่นกัน อีกประการหนึ่งเนื่องด้วยจำนวนข้อคำถามที่มีมาก จึงทำให้ใช้เวลาในการประเมินและไม่ถูกนำมาใช้ในการประเมินสุขภาพจิตในสถานการณ์ที่เร่งด่วนหรือสถานการณ์วิกฤตต่าง ๆ

ในปี พ.ศ. 2563 ประเทศไทยต้องเผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทำให้ประชาชนต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในรูปแบบใหม่เพื่อรับมือกับการแพร่ระบาดของโรคและต้องปรับตัวเพื่อฝ่าฟันวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น จนส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทั่วโลก การศึกษาของ Pollard และคณะ[19] และ Mani และคณะ[20] ได้แนะนำว่า การประเมินสุขภาพจิตในสถานการณ์วิกฤตที่ส่งผลกระทบด้านเศรษฐกิจ การว่างงาน หรือปัญหาทางการเงิน จำเป็นต้องใช้แบบประเมินที่มีคุณภาพและต้องมีข้อคำถามที่สั้นและกระชับ ควบคู่ไปกับมีความไวและความถูกต้องในการคัดกรองปัญหา อีกทั้งยังควรเป็นแบบประเมินที่ประชาชนสามารถประเมินสุขภาพจิตของตนเองได้ง่าย กรมสุขภาพจิตจึงมีนโยบายให้พัฒนาแบบประเมินด้านสุขภาพจิตให้มีข้อคำถามที่สั้นลง แต่ยังคงคุณภาพของการประเมิน เพื่อความรวดเร็วต่อการสำรวจและประเมินผลอย่างเร่งด่วน เช่นเดียวกับแบบทดสอบดัชนีชีวัดสุขภาพจิตคนไทยฉบับสมบูรณ์ 55 ข้อ (TMHI-55) ที่เหมาะสำหรับการประเมินที่มีเวลามากพอและต้องการคำตอบที่สมบูรณ์ ซึ่งอาจไม่เหมาะกับการใช้ในทุกสถานการณ์ จึงได้มีการพัฒนาแบบประเมินฉบับสั้น 15 ข้อ (TMHI-15) ซึ่งมีการศึกษาความพ้องในการประเมินสุขภาพจิตของทั้งสองฉบับพบว่าอยู่ในระดับเกือบดี ซึ่งถือว่ามีความน่าเชื่อถือในการประเมินสุขภาพจิตของประชากรไทยและเหมาะกับการประเมินในสถานการณ์ที่ใช้เวลาไม่มากนัก[21]

แบบประเมินพลังใจเป็นแบบประเมินหนึ่งที่ถูกพิจารณาให้พัฒนาข้อคำถามให้มีจำนวนลดลง ผู้วิจัยจึงได้ทำการคัดเลือกและปรับปรุงข้อคำถามตามโครงสร้างพลังใจทั้ง 3 ด้าน อันได้แก่ ด้านพลังอึด พลังฮึด และพลังสู้[13] พบว่าแบบประเมินพลังใจฉบับ 3 ข้อ ที่ประกอบด้วยข้อคำถาม “ความยากลำบากทำให้ฉันแกร่งขึ้น” (ข้อ 2) “ฉันมีกำลังใจและได้รับการสนับสนุนจากคนรอบข้าง” (ข้อ 3) และ “การแก้ไขปัญหาทำให้ฉันมีประสบการณ์มากขึ้น” (ข้อ 6) มีค่าความเชื่อมั่นจากสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคระหว่าง .80 - .90 ถือว่าอยู่ในระดับดีตามเกณฑ์ที่ใช้กันอยู่โดยทั่วไปของ DeVellis[8] และ Tabachnick และ Fidell[22] และสอดคล้องกับค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) ที่ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ แสดงให้เห็นว่าการคัดเลือกข้อคำถามจาก 6 ข้อเหลือ 3 ข้อดังกล่าวยังคงทำให้ความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นในการวัดพลังใจอยู่ในระดับดี นอกจากนี้ ยังมีความความสอดคล้อง (agreement) ระหว่างแบบประเมินพลังใจ ฉบับ 6 ข้อ และ 3 ข้อ ทั้งในด้านพลังอึด พลังฮึด และพลังสู้ เท่ากับ .960 .962 และ .966 ตามลำดับ ข้อคำถามทั้ง 3 ข้อจึงสามารถเป็นตัวแทนของการประเมินพลังอึด พลังฮึด และพลังสู้ได้ สอดคล้องกับคำแนะนำของ DeVellis[8] ที่กล่าวถึงการตัดจำนวนข้อคำถามที่ซ้ำซ้อนกันออกหรือตัดข้อคำถามที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รายข้อกับคะแนนรวมต่ำกว่าหรือสูงกว่าเกณฑ์ออกเพื่อให้ได้ตัวแทนของข้อคำถามในแต่ละด้าน

แบบประเมินพลังใจฉบับ 3 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งในภาพรวมและรายข้ออยู่ในเกณฑ์ที่เชื่อถือได้ และมีความเหมาะสมในการใช้ประเมินพลังใจทั้งในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และสถานการณ์ปกติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้การเสริมสร้างพลังใจหรือสร้างความเข้มแข็งทางใจสามารถทำได้โดยปรึกษาพูดคุยกับคนใกล้ชิดเพื่อค้นหาทางออก หรือการปรับเปลี่ยนมุมมองและวิธีคิดด้านบวก[23] เพื่อการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางใจให้สามารถดำเนินชีวิตทั้งในสถานการณ์ปกติและสถานการณ์วิกฤตต่าง ๆ ได้อย่างมีความสุข

สรุป

แบบประเมินพลังใจฉบับ 3 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ ค่าความสัมพันธ์รายข้อ และค่าอำนาจจำแนกในระดับดี และมีความสอดคล้องกันกับแบบประเมินพลังใจฉบับ 6 ข้อในองค์ประกอบทั้ง 3 ด้านในทิศทางเดียวกัน จึงมีความเหมาะสมในการใช้แบบประเมินพลังใจสำหรับประชากรทั่วไป

เอกสารอ้างอิง

1. กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. ข้อมูลการประเมินสุขภาพจิตคนไทย [Dashboards mental health check in] [อินเทอร์เน็ต]. นนทบุรี: สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ กรมสุขภาพจิต; [สืบค้นเมื่อวันที่ 23 ส.ค. 2565]. จาก: https://checkin.dmh.go.th/dashboards
2. สำนักวิชาการสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต. เปลี่ยนร้ายกลายเป็นดี พลังสุขภาพจิต [RQ: resilience quotient]. นนทบุรี: บริษัท บียอนด์พับลิสชิ่ง จำกัด; 2563.
3. Grotberg HE. A guide to promo2ting resilience in children: strengthening the human spirit - early childhood development: practice & reflections number 8. The Hgne: Bernard van Leer Foundation; 1995.
4. Grotberg HE. Typing your inner strength: How to find the resilience to dial with anything. Oakland: New Harbinger Pubns Inc; 1995.
5. Grotberg HE. The international resilience project: findings from the research and the effectiveness of interventions [Internet]. Washington DC: Education Resources Information Center (ERIC); 1996 [cited 2022 Jul 10]. Available from: https://eric.ed.gov/?id=ED419584
6. Grotberg EH. I am, I have, I can: what families worldwide taught us about resilience. Reaching Today's Youth: The Community Circle of Caring Journal. 1998;2:36-9.
7. Wolin SJ, Wolin S. The resilient self: how survivors of troubled families rise above adversity. New York: Villard Books; 1993.
8. DeVellis RF. Scale development: theory and applications. 4th ed. Thousand Oaks: SAGE; 2017.
9. กองส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต. คู่มือสร้างสรรค์พลังใจให้วัยทีน [A guide to empowering teenagers]. นนทบุรี: บริษัท บียอนด์พับลิสชิ่ง จำกัด; 2563.
10. จรัล งามวิโรจน์เจริญ. ปรับวิธีสู่แนวความคิดแบบยืดหยุ่น [Resilience thinking] [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ: ไทยพับลิก้า; 2563 [เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 ก.ย. 2564]. จาก: https://thaipublica.org/2020/04/data-driven-society43/.
11. วัฒนศักดิ์ วิบูลย์ชัยกุล. Resilience : สร้างความฮึ้บให้ทีมงานคุณเมื่อยามตกหลุมแห่งความล้มเหลว [Resilience: give your team a boost when they fall into failure] [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ: HR NOTE.asia; 2564 [เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 ก.ย. 2564]. จาก: https://th.hrnote.asia/tips/resilience-team/.
12. กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือในการดูแลจิตใจในภาวะวิกฤต (ต่อเนื่อง) [A guide to mindful care in crisis (ongoing)]. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด; 2550.
13. ประภาศรี ปัญญาวชิรชัย, ภวมัย กาญจนจิรางกูร. การศึกษาความเข้มแข็งทางใจ (Resilience Quotient) ของประชาชนไทยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 [The study of Thai people resilience quotient during the Covid-19 outbreak]. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ. 2565;15(1):318-33.
14. กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. แนวทางการฟื้นฟูจิตใจในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 [Guidelines for mental rehabilitation in the situation of the Coronavirus Disease 2019 outbreak]. นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข; 2563.
15. กลุ่มระบาดวิทยาสุขภาพจิต สำนักวิชาการสุขภาพจิต. ผลการสำรวจการรับรู้และภาวะสุขภาพจิตบุคลากรสาธารณสุขและประชาชนไทยจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) การสำรวจครั้งที่ 3 [The results of the survey of perceptions and mental health status of public health personnel and Thai people from the outbreak of coronavirus disease 2019 (COVID-19), the 3rd survey]. เอกสารนำเสนอในการประชุม: ประชุมคณะที่ปรึกษากรมสุขภาพจิต; 28 เม.ย. 2563; กรมสุขภาพจิต.
16. ประกายรัตน์ สุวรรณ, อมรวิทย์ วิเศษสงวน. การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS เวอร์ชัน 20 [Research and analysis with SPSS version 20]. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น; 2555.
17. Tabachnick BG, Fidell LS. Using multivariate statistics. 4th ed. New York: Pearson; 2007.

18. Killgore WDS, Taylor EC, Cloonan SA, Dailey NS. Psychological resilience during the COVID-19 lockdown. Psychiatry Res. 2020;291:113216. doi:10.1016/j.psychres.2020.113216.
19. Pollard TM. Changes in mental well-being, blood pressure and total cholesterol levels during workplace reorganization: The impact of uncertainty. Work & stress. 2001;15(1):14-28. doi:10.1080/02678370110064609.
20. Mani A, Mullainathan S, Shafir E, Zhao J. Poverty impedes cognitive function. Science. 2013;341 (6149):976-80. doi:10.1126/science.1238041.
21. อภิชัย มงคล, ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์, ทวี ตั้งเสรี, วัชนี หัตถพนม, ไพรวัลย์ ร่มซ้าย, วรวรรณ จุฑา. รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาและทดสอบ ดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตคนไทย (version 2007) [Research report: the development and testing of Thai mental health indicator version 2007]. นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข; 2552.
22. Tabachnick BG, Fidell LS. Using multivariate statistics. 4th ed. New York: Pearson; 2007.